

FOTOĞRAF VE KOLAJ ETKİLEŞİMİNE ROBERT RAUSCHENBERG VE RİCHARD HAMILTON YAKLAŞIMI

Sabriye ÖZTÜTÜNCÜ ¹

ÖZET

19. ve 20.yy’larda iletişim teknolojilerinin gelişimiyle sanat alanlarında birbirinden farklı uygulama yöntemleri ve kavramlar ortaya çıkmış, kültürel değişimler hem bireyler hem de toplum üzerinde büyük yenilikler yaratmıştır. Fotoğrafın yapı olarak plastik sanatlarda yer edinmesi bizleri, fotoğraf ve plastik sanatların etkileşiminin sonucu olan “Fotoğraf-Kolaj” çalışmalara yaklaştırmıştır. Fotoğrafın, plastik sanatlardan resim alanı disipliniyle olan ilişkisine “Pop Sanat” akımı üzerinden değinilmiş ve plastik sanatlarda fotoğrafın bir ifade aracı olarak kullanılmasına dikkat çekilmiştir. Fotoğraf, plastik sanatların hemen hemen her alanında malzeme olarak yapıtlarda kullanılmıştır. Sanat alanlarındaki disiplinler arası yaklaşımlar ile ortaya çıkan sanatsal uygulamalar, özgün olmakla beraber dikkat çekici olmuştur. Ele alınan bu araştırma konusunda, resim ve fotoğraf ilişkisini detaylı bir şekilde incelemek için; çağdaş plastik sanat akımları içerisinde fotoğrafın “pop sanat” bağlamında kullanımı, dönemler içerisinde fotoğrafın kolaj malzeme türü olarak kullanımının nasıl gerçekleştiği ve fotoğraf-kolaj kurgusunun kısa tarihçesi, gündelik yaşamdaki yeri üzerinde durulmuştur. Resim sanatı açısından R. Rauschenberg ve R. Hamilton gibi sanatçıların “Fotoğraf-Kolaj” çalışması incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: kolaj, popüler kültür, fotoğraf, resim, Dada, Pop Sanat

¹ Arş. Gör.Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Antalya, soztutuncu(at)gmail.com

ROBERT RAUSCHENBERG AND RICHARD HAMILTON'S APPROACH TO PHOTOGRAPH AND COLLAGE

ABSTRACT

In the 19th and 20th century, with development of communication technologies, different application methods and concepts been appeared on artistic subjects and cultural changes created major innovations on both society and individuals. Photograph, as a form, has taken place amongst plastic arts and directed us towards 'Photo-Collage' works which are the result of interaction of plastic arts. Relationship with picture area discipline of plastic arts of photograph has been mentioned on 'Pop Art' and drawn attention to the use of photograph as a tool of expression on plastic arts. Photograph has been used on almost every stage of works of plastic arts as a material. Artistic applications that has come up with approaches between disciplines on artistic subjects has been unique and remarkable. In this research subject, use of photograph as pop art within modern plastic art trend and how photograph has been used as a collage material in periods as well as the short history and the place in our daily lives of photograph-collage set up have been highlighted for investigation of relationship between picture and photograph in detail. With regards to picture art, photo-collage works of artists such as R. Rauschenberg and R. Hamilton been examined.

Keywords: Collage, Popular Culture, Photograph, Picture, Dada, Pop Art

GİRİŞ

1990'lı yıllar sonrası çağdaş sanat üretimleri gerçekleştiren pek çok sanatçı, çalışmalarını ya doğrudan fotoğraf görüntüleri üzerinde ya da tuval üzerinde fotoğrafik görüntülerden oluşan tasarımlar kullanarak oluşturmaya başlamıştır. Gelişen sanat akımları ve kullanılan teknikler, fotoğraf gerçekliğini algılama ve yorumlama biçimleri ile fotoğraf-resim arasındaki ilişkinin, endüstriyel ve kültürel anlamdaki gelişmelerin etkisiyle belirlendiğini ortaya koymaktadır. Fotoğrafın araç olarak kullanıldığı Empresyonizm akımı sanatçıları, fotoğrafın anı yakalama özelliğinden etkilenmiş ve modernizmle birlikte pek çok akım ortaya çıkmıştır. Fotoğrafın hareket etkisinden yola çıkan Fütürizm, fotoğraflardan yaptığı kolajla fotomontajı ortaya çıkaran Dadaizm, iki boyutlu bir yüzey üzerinde nesnenin, farklı açılardan görüntülerini aynı tuvalde kullanan Kübizm ve Pop Art'la birlikte fotoğraf sanat akımlarında kullanılan bir malzeme haline gelmiştir.

Kavramsal sanat olgusu, disiplinler arası sanatın sınırları ortadan kaldırmış, böylece resim sanatında malzeme kullanım biçimleri önemli değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerle birlikte fotoğraf, sanat bağlamı olarak ele alınmış ve sanat üretiminde kullanılan pek çok sıradan nesne de tuvalde yerlerini almıştır. Fotoğrafın sanat aracı ve malzemesi olarak ele alınması 20. yy itibarıyla gerçekleşmiştir. Doğa gerçekleri veya herhangi bir görüntü, kimyasal olarak kaydedilmeye başladıktan sonra resim sanatı da farklı bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Fotoğraf makinesinin temeli olarak kabul edilen Camera Obscure'nin bulunmasıyla birlikte fotoğraf, hemen hemen pek çok akımı etkileyerek, resimsel imgelerin gerçekliklerini ortaya koymuştur. Batı sanatlarında fotoğrafın yaratmış olduğu bu etki, 19.yy da ülkemizde de kendini göstermeye başlamış ve fotoğrafın bu denli gelişmesi ve yaygınlaşması, resim sanatına da önemli katkılar sağlamıştır.

Camera Obscure'ın ortaya çıkması, fotoğraf sanatının icadı olarak kabul edebilir ama bu aletin ressamlar tarafından bazı çizimleri kolaylaştırmak amacıyla kullanıldığını biliyoruz. Fotoğraf makinesi ve teknikleri geliştikçe zamanın önde olan ve bu işten para kazanan ressamları bu icadı sanattan yoksun ve işe yaramaz olarak nitelendirirdiler. Kendi yaptıkları işlerin daha iyi olduğunu ve fotoğrafın hiçbir zaman resmin etkisini vermeyeceğini savundular. Buna rağmen bazı ressamlar da fotoğrafın geç kalmış müthiş bir icat olduğuna gönderme yaptılar (Akalın, 2013:1139).

Kolaj çalışmalarında kompozisyonları oluşturan nesnelere, müzik aletleri, fotoğraf, gazete, kitap, dergi, renkli kâğıtlar, kartonlar ve tüketilen her türlü nesne olmuştur. Malzemeler seçimleri dolayısıyla sanatçıları hakkında bilgi verici özellikler taşırlar. Aynı zamanda, içinde bulunulan dönem ve akıma ait bilgi de verirler.

“Akımların temelinde yer alan farklılıklar ile kolajlarda 1950’li yıllarda kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla medyada kendini gösteren toplumun değer verdiği, hoşlandığı, kullandığı popüler tüketim nesnelere kullanıldığı görülür. Bu anlamda ilk Pop-Art kolaj eseri sayılan çalışma, Richard Hamilton’ın 1956’da işte yarın sergisi için yapılmış olduğu “Kolaj” çalışmasıdır. Hamilton küçük boyutlu kolajında, tekniğin sağladığı kolaylıkları ve çekici yenilikleri modern toplumun sembolü olarak nitelendirdiği orta halli bir oturma odasında esprili bir şekilde toplanmıştır” (Tunç, 2003:115).

Farklı akımlarda ve dönemlerde uygulamalar yapan ressamalar; “İlk olarak post-modernizmin başladığı 1980’li yıllarda pek çok sanatçı kitle iletişim araçlarından yayılan imgeler bombardımanının gizlediği toplumsal düzenin stratejilerini açığa çıkaran yapıtlar üretmiştir. Belgesel, dram, popüler müzik, komedi gibi farklı ifade biçimlerini harmanlayarak gerçeklikle kurgunun iç içe geçtiği kültürel ürünlerin gündelik yaşam üzerindeki etkisini sorgulamışlardır”(Antmen, 2010: 279). Bu sorgulama ile yine teknolojinin bir getirisi olan fotoğrafın malzeme unsuru olarak kullanmıştır.

Bu sorgulama ve arayış sonucunda fotoğraf ve resim uygulamaları üzerinde kuramsal anlamda da değişimler yaşanmıştır. “Post-modern kuramların yaygınlık kazanmasıyla sanatsal nesneden çok toplumsal anlama odaklanan çeşitli sanat uygulamaları dikkat çekmeye başlamıştır. Görselliğin kültürü ya da kültürün görselliği noktasında: popüler kültür, kitle kültürü, kültür endüstrisi, medya kültürü, yeni imaj ya da teknolojileri kültürü olarak sıralanan farklı kültürel yapıların eleştirileri sanatçıların eserlerine yansımıştır “(Eker ve Aslan, 2010:252). İçinde bulunulan dönem ele alındığında, yapılan kolaj çalışmalarında popüler görsel kültür öğelerine göndermeler vardır. “Resim sanatı, dönemi için popüler olan hemen hemen her şeyi içinde barındırmaktadır. Bundan hareketle 1950’lerden 70’lere iletişim ve görüntü teknolojilerinin gelişmesi ile giderek medya toplumu haline geliş/dönüş dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla imgeler bombardımanı ve akabinde imgeler yığını içinde hangilerinin gerçek olduğu sorusu sanatçıyı düşündürmeye başlamıştır. Düşünceler ise özellikle gerçekliğin yazılı basın ya da ekran üzerinde temsili sunumu, sunulan ile gerçekte yaşananlar arasındaki ince çizgidir (Uysal, 2011:2). Pek çok nesne sorgulanmış, sanatın uygulama alanlarının sınırlarının genişletilmesiyle sanatın

gelişimi önemli ölçüde artmıştır. Kolaj tekniği bağlamında malzeme kullanımı ile ifade çeşitliliği artarak sanatın dili de genişletilmiştir.

Bu gelişmeler ışığında fotoğraf uygulamalarının, günümüz plastik sanatlarında etkisi yadsınamaz derecededir. Fotoğraf, resim arasında yoğun bir ilişkinin olduğu tespit edildikten sonra bu ilişkinin boyutları irdelenmiştir. Fotoğrafın tuval resmi uygulamalarında; teknik açıdan mı, sanat malzemesi olarak mı, sanatçının mesajını görselleştirmek amacıyla mı? Kullanıldığı sanatçının içinde bulunduğu dönem ve üslubuna bağlıdır. Fotoğrafi, tuvallerinde kolaj malzeme olarak veya aynısını tuvale aktarmak gibi farklı uygulamalarla kullanan ressamlar, fotoğraftan yararlanmakla birlikte kendi yorumlarını da eserlerine katmıştır. Böylece fotoğraf sanatı, resim sanatı üzerindeki tekniklerle uygulanabilir bir yer bulmuştur.

1. KOLAJ KURGUSU VE FOTOĞRAF

1900'lü yıllarda Batı'da kullanılmaya başlanmış ve hala devam etmekte olan (Fransızca'da yapııştırma) anlamına gelen kolaj tekniği, Kübizm akımı ile modern sanatta ortaya çıkmıştır. Kübizm içinde Picasso ve Braque'ın tuvallerine kâğıt yapıştırmaları ile başlamış, 1911'de ise gazete parçaları, basılmış yazıları resimlerine katan Braque'ın gerçek nesnelere kullanmaya geçmesiyle devam etmiştir. Ağaç, bez, fotoğraf, kumaş, toprak, kum, kibrit çöpleri ve kutuları derken akla gelebilecek herşey resim yüzeyine katılmaya başlanmıştır. Fütüristler, Sürrealistler, Konstrüktivistler, Dada'cılar ve en son Pop sanatçıları yapııştırma ve toplama (assemblage) nesnelere kompozisyonlar kurmuşlardır. Waldman'a göre: "Kolaj'ın 20.yüzyıl Amerikan ve Avrupa sanatında kalıcı etkisi vardır. İzleyen yıllar boyunca kolaj, asamblaj ve buluntu nesne İtalya'da Fütürizm, Rusya'da Konstruktivizm, Avrupa ve Amerika'da Dada, Fransa'da Sürrealizm, Amerika'da Soyut Dışavurumculuk, Kuzey Amerika ve İngiltere'de Pop Sanat'tan etkilenecek mevcut olmuştur. 1970'lerin, 1980'lerin ve 1990'ların sanatının içine işleyen bir etki bıraktığı da iddia edilebilir (Waldman 1992: 42).

Collage'ın önemi, geleneksel sanatın sınırlarını kaldırması, sanatı herşeye ve her araca açmasıdır. Her türlü nesne ve tekniğin kullanılması, modern sanatın gelişimini belki de en fazla etkilemiş olaydır (Ögel,1977: 33).

Sözünü ettiğimiz yüzyılın başında henüz sanatsal üretimin bir parçası olmayan kolajın tuvalde yer alması asamblaj, buluntu nesne ve hazır nesneye giden sürecin de başında gelmektedir. Batı sanatının bin yıllık hesaplaşması, ardında birçok kırılmayı bırakmış, bu kırılmalarla Avrupa sanat geleneği inşaa edilmiştir.

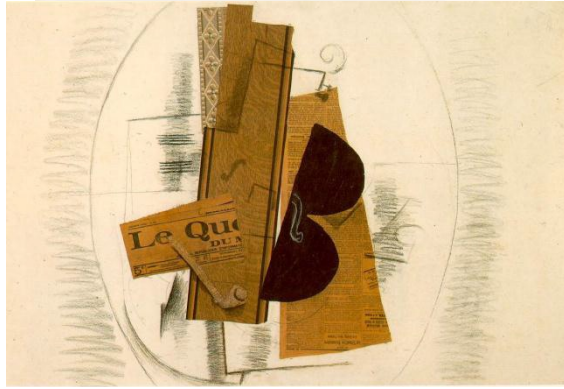
Gombrich, sanatın öyküsünü bir “gelenekler örüntüsü ve değişimin öyküsü” olarak anlatmaya çalışırken bu inşaayı tarihselleştirmektedir. Kolajın sanat tarihçilerince önemli bir noktada konumlanması sözü edilen inşaada önemli bir kırılma noktası yaratmasında aranmaktadır (Gombrich,1976: 473).

Bu kırılma noktası ile 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde sanatçıların yarattığı imgeler, belge niteliği taşımakla birlikte dış dünyanın gerçekliği sabitlenmiş ve tuvalin sınırlarını izlenim ya da anlık görüşle değil fotoğrafik bir yaklaşım ile ele alan sanatçı boyanın dışında farklı materyallere de yönelmeye başlamıştır. Fotoğraf, teknolojinin gelişimiyle fotoğraf makinasının çektiği görüntünün sabitlenebilir olması ve çoğaltılmasını sağlayan işlemin gerçekleşmesinden sonra uygulanmaya başlanan bir tekniktir. Fotoğraf tekniği ile izlenimcilik esaslarında gerçeği yakalamaya çalışan ressamlar, anı yakalama gibi gerçekliği gösterme işlevini fotoğrafa bırakmış bulunmaktadır. Kolaj ve fotoğraf etkileşimi açısından bakacak olursak, fotoğrafların bir araya getirilmesi kolaj uygulamaları için bir örnek oluşturmuştur. 1900’lerde tekniğin olanaklarıyla kullanılan bu türden bir fotomontaj-kolaj dönemin sanatçısının elinde malzeme ve teknik açısından olabilirlikleri göstermektedir.

“20. Yüzyılın başında fotoğraf için sorun bu aktarım aracının sanat olup olmadığı idiysen, yine aynı yüzyılın sonunda, karşısında bulunduğu mesele yeniden bütünüyle kendisi olup olmayacağıdır. Başka bir deyişle, melezliğin 'zorunlu' görüldüğü bir dönemde bir aktarım aracı olarak fotoğrafın var olduğundan söz etmenin her hangi bir anlamı var mı, yoksa yalnızca fotoğraflardan gerçekliği, tarihi, belleği, varlığı, yokluğu imleyen, bizi umutlandırıp umudumuzu boşa çıkaran gündelik görüntülerden başka bir şey yok mu elimizde? Her geçen gün daha dijitalleşen çağımızda genel eğilim fotoğrafları kültürel andaçlar olarak görmek ve bütün iyi andaçlar gibi onları da müze ve arşive 'göndermektir. Ama fotoğraflar karanlığa doğru 'sessizce yol alırken' görsel dünyanın nesnelere ve öznelere olma işlevlerini, modernistlere hitabeden özellikler betimleyicilik, nesnellik, netlik, tekillik- temel olarak değil postmodernist özellikleri temel olarak yerine getirmektedirler. Son yirmi yılda fotoğraf bu açıdan temel ve geri döndürülmez biçimde yeniden tanımlanmıştır.” (Graundberg,A., 2002:19).

Bu dönemde bilimsel gelişmelerle gerçekleşen devasa teknolojik gelişim gözlemlenirken, sanatçıların yeni dil arayışlarını yeni tekniklerle birleştirmelerinin nedeni gözlemlenebilmektedir. Özellikle montaj, sanatçılar tarafından ilginç bir yöntem olmuş, birbirinden kopuk görüntüleri birleştirerek elde ettikleri kompozisyonları resim geleneğiyle birleştirerek yeni arayışlara yönelmişlerdir. Özellikle fotomontaj tekniğini Dadacıların yoğunlukla kullanmasına rağmen resim düzleminde kolajın gücünü keşfedenler yine Kübistler olmuştur. Picasso'nun bir

çizimine fotoğraf, birkaç yıl sonra yine bir çizimine müze bileti yapıştırması, 1911’de Braque’ın harfleri soyut eleman olarak resme sokmasıyla geleneğe karşı girilen tavır, Analitik ve Sentetik Kübizm olarak adlandırılan iki dönemin arasındaki arayış olarak nitelenmiştir. Sonraki dönemlerde ‘papier collé’ler (kağıt yapıştırmaları) pek çok akımı ve hareketi de etkilemiştir (Demir, 2012:7).

Resim 1: P. Picasso, “Bambu Sandalyeli Natürmortu”, 1912 Resim 2: George Braque, “Klarnet Natürmortu”

“Bambu Sandalyeli Natürmort” (resim 1) adlı eser, kolajın resimde kullanımına dair ilk örneklerden biridir. Picasso bu resminde gazete, pipo, bardak gibi Kübist resimde kullandığı nesnelere resmederken, tuvalin üçte birlik kısmında desenli bir muşamba kullanmıştır. Bir şekilde kompozisyonları içinde kullanılan günlük kullanım nesnelere boyanın yerine geçen materyallerken, kâğıt yapıştırılmalarda ise kompozisyon öne çıkarılarak malzeme daha yaratıcı bir şekilde kullanılmıştır. (Resim 2)’de ise kolaj uygulamasının asamblaja yakın örneği olan bir teknik uygulanmıştır.

2. ROBERT RAUSCHENBERG : “İSİMSİZ” İSİMLİ KOLAJ ÇALIŞMASI

Robert Rauschenberg, Pop Art’ın Amerika’daki gelişim aşamasında önemli bir isim olmuş ve dada sanat akımında olduğu gibi sıradan imgelere sanatsal anlamlar yükleyerek çeşitli fotoğraf-kolaj çalışmaları yapmıştır. Resimlerinde kullandığı imgeler çoğunlukla fotoğraftır, ancak oluşturmuş olduğu imgeler ve bu fotoğraflar arasındaki bağlantıyı da resimsel yaklaşımlar ve grafik açıklamalarla vermiştir.

Bu yaklaşımlar ile “Kent kültürünün odağını teşkil ettiği ana anlatım temleri fotoğraflar, çizimler ve reklamlardan alınma ve sıradan insanın belleğine yer etmiş imgelem biçimlerini kullanmıştır” (Beksaç,2000:138).

Resim 3: Robert Rauschenberg, “İsimsiz”, Kolaj, 39.3X52.7 cm, 1955

“İsimsiz” adlı tuval üzerine karışık teknik uyguladığı fotoğraf-kolaj çalışmasında; tuvalin üzerine gerçek nesnelere, kağıtlar, baskı resimler ve fotoğraflar yapıştırılmıştır. Resimsel olarak desenini çizdiği horoz kafası, popüler kültüre gönderme yapmak amacıyla Hamilton’un kolajında kullandığı gibi kadın bedeni imgesi ve bedenin dikkat çekiciliği üzerinde durmuştur. Bu iki eser karşılaştırmalı olarak ele alındığında tüketim toplumunun “Kadın Bedeni ve Beden” imgesi üzerine yüklediği anlamlar karşımıza farklı açılardan çıkmaktadır. Nesne olarak ele alınan bir olgu haline gelen “beden” popüler kültürün çarpıcı nesnesi haline dönüşmüştür.

Rauschenberg’in resmin sınırlarını zorlayan, resme eleştirel bakan önemli çabaları olmuştur. Araba lastiği, tenis topu, bisiklet lastiği, doldurulmuş keçi gibi nesnelere bir değişikliğe uğratmadan, çoğunlukla dışavurumculuğa yakın bir tarz kullanmak suretiyle boya ile kombine etmiş, resim ile foto-kolaj ve asamblaj arasında yer alan eserler vermiştir. Dergilerden, takvimlerden, sağlık/güzellik rehberlerinden seçtiği hazır imgeleri, bunlarda yansıyan mesajlar yerine kendi saptadığı mesajlarla tekrar dolaşıma sokarak toplumda özellikle kadınların arzularını şekillendiren söylemleri açığa çıkarmayı amaçlamıştır (Antmen, 2010:279).

Pop-Art akımının bir akımın ressamlarından sayılabilen sanatçının, soyut dışavurumculuk ile pop sanatı arasında bir köprü görevi sağladığı söylenebilir. Kendisinden sonra gelen sanatçıları, geliştirdiği pek çok yöntem ve teknik ile etkilediğini söyleyebiliriz. Rauschenberg'in Dada akımının önemli sanatçılarından olan Kurt Schwitters'dan etkilendiği söylenebilir. Kolaj tekniğini kullanan Kurt Schwitters ise; yaramayan hurda eşyanın, gelişi güzel bir araya gelen döküntünün, çer çöpün Schwitters'in üzerinde büyüleyici bir etkisi olmuştur. Kolaj yaparken kullandığı öğeler; atılmış otobüs biletleri, paçavralar, gazete ilanları, düğme, tahta, tel örgü ve yosun parçalarıdır. Schwitters, "Karnaval" isimli çalışmasında kadın portresinden faydalanarak popüler kültür imgelerine dikkat çekmek istemiştir.

Resim 4: Kurt Schwitters, Karnaval, 1921

Rauschenberg de Schwitters gibi, zaman zaman sanat ve hayat arasındaki aralıkta çalışmak istediğini ifade etmiş ve gündelik nesnelere sanatsal nesnelere ayırımı sorgulayacak eserler vermiştir. Bu açıdan Dada hareketinin öncülerinden Marcel Duchamp ile de bağlantılı olduğu söylenebilir. "Sanatla yaşam arasındaki uçurumu kapatma düşüncesi" ışığında Rauschenberg'e bakıldığında, sanatçı resimlerinde yasadaki değişimi ve çeşitliliği yansıtmayı amaçlamıştır. Amacı, resmi hayata yaklaştırmak olduğu için boya malzemesi olarak; dis macunu, tırnak cilası gibi malzemeleri de kullanmıştır (Giderer H.E,2003:129).

Birbirinden farklı malzemeleri biraraya getirdiği çalışmalarında serigrafi tekniği ile kullanacağı fotoğrafları tuval yüzeyine aktarmıştır. Malzeme olarak fotoğrafın, serigrafi tekniği ile tuval resmine dahil olma süreci; ressamın resim uygulama üslubu olarak tuval üzerine yağlıboya uygulamasını devam ettirme isteğidir. Boyadan ve desenden vazgeçmediği görülmekte, renk, leke, desen, çizgi, espas gibi öğelere yer vermiştir. Tuval üzerine nesnelere yapıştırmakla yetinmemiş, nesnelere yapıştırılmasıyla elde edilen iki ve üç boyutlu alçak kabartma kompozisyonlarla hem hazır malzemeler kullanmış hem de boya ve çizim tekniğini birleştirmiştir.

3.RİCHARD HAMILTON : “GÜNÜMÜZ EVLERİNİ BU DENLİ MODERN VE ÇEKİCİ KILAN NEDİR?” İSİMLİ KOLAJ ÇALIŞMASI

Resim 5: Richard Hamilton, Bugünün Evlerini, Bu Denli Çekici Kılan Nedir, 1956, Kâğıt Üzerine Kolaj, 26,5x25 cm.

SONUÇ

Bazı sanat tarihçileri tarafından Pop Sanat akımının ilk örneği olarak görülen Hamilton'un, "Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Kılan Tam Olarak Nedir?" adlı kolajı, 1955 yılında düzenlenen 'İnsan, Makine ve Devinim' konulu bir fotoğraf sergisinde sergilenmiştir. Çalışmalarının çoğunda kolaj tekniğini kullanan ressam, ele alınan kolajında izleyiciye, 1950'li yılların stilize edilmiş iç mekanını-ev yaşantısını görmektedir. Ressam, içinde bulunduğu dönemin modern ev gereçlerini, popüler kültür imajlarına uygun olarak, erkek ve kadın bedeninin dikkat çekiciliği üzerinde durarak farklı bir anlatımla ele almıştır. Mekânda yer alan objelerin birçoğu, özellikle dergi ve kesilmiş fotoğraflar tüketim topluma yapılan eleştirel bir tavır gözler önüne serer. Sanatçı, figürün eline verdiği lolipop'un üzerindeki 'Pop' yazısıyla da yeni sanat akımının habercisi olarak izleyiciye gönderme yapar. Hamilton, bu çalışmasında kullandığı imgelerle çağdaş medyayı, reklam dünyasını ve popüler kültürün simgelerini en iyi şekilde temsil etmektedir. "Bu yapıt, tüketim toplumunun gerçek bir envanteridir ve pop sanatın kapsadığı bütün konuları içermektedir. Fetiş nesnelere yapıtta böylesi yığılması bir eleştiriden çok, çağdaş insanın gerçeğini ve doğal olarak aynı zamanda sanatçının gerçeğini oluşturan imgelerin betimlenmesidir."(Germaner, 1997:11).

Popüler görsel kültür öğelerine göndermeler de taşıyan eser, döneminde popüler olan hemen hemen her şeyi içinde bulundurmaktadır. Bundan hareketle 1950'lerden 70'lere iletişim ve görüntü teknolojilerinin gelişmesi ile giderek medya toplumu haline geliş/dönüş dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla imgeler bombardımanı ve imgeler yığını içinde hangilerinin gerçek olduğu sorusu sanatçıyı düşündürmeye başlamıştır. Düşünceler ise özellikle gerçekliğin yazılı basın ya da ekran üzerinde temsili sunumu, sunulan ile gerçekte yaşananlar arasındaki ince çizgidir (Uysal, 2011:2). Hamilton, bu çalışmasının devamında yaptığı eserlerinde, ironik bir yaklaşım sergileyip fotoğrafın üstünü boyamakla büsbütün kuvvetli çalışmalar yapmıştır.

Bunu yaparken, bir taraftan kitle medyasının olanaklarından yararlanmakta, diğer taraftan modern teknikten kaynaklanan manipülasyon olanaklarını eleştirmektedir. Aslında 1950'li yıllarda kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla medyada kendini gösteren toplumun değer verdiği hoşlandığı, kullandığı popüler tüketim nesnelere sanatçıya girdiği görülür. Hamilton'un bu çalışması ile, teknolojinin sağladığı kolaylıkları ve çekici yenilikleri modern toplumun sembolü olarak nitelendirdiği orta halli bir oturma odasında esprili bir şekilde toplanmıştır (Tunç, 2003:115).

Popüler kültürü oluşturan öğelerin yer aldığı uygulamalarında Hamilton, uyguladığı fotoğraf-kolaj çalışmalarının temelinde, o günün yenilikleri olarak gündeme gelen medya iletişim araçları ve tüketime yardımcı bir reklam aracı olarak karşımıza çıkan filmlerin ve pop müzik gibi kitle kültürünün imgelerini kullanarak alıcıya belli mesajlar iletmeyi amaçlamıştır. Baykam'a göre pop art kültürü: pahalı arabalardaki film yıldızlarını, ünlü markaları simgeliyordu. Tarihin çok hızlı bir değişim yaşadığı 60'lı yıllardaki modern toplumun, Beatles hayranlığının, uzay yarışının simgesi, en kusursuz sanatsal dışavurumu olarak kabul ediliyordu.(Baykam, 1994:253).

Kitle iletişim araçlarının önceden hazırladığı entelektüel ortam sayesinde Pop-Art, sanatın görsel temelleri üzerinde yepyeni kesiflerin yapılmasına da yol açmıştır. İmgelerin ve yöntemlerin kullanılması açısından Pop-Art 1969'dan sonra, fotoğrafa bağımlı olan yeni bir akım olan "fotorealizm" in ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında Hamilton'un çalışmaları, tüketim toplumunun kapsadığı tüm konuları içerir. Bu dönem teknolojik simgelerin hâkim olduğu insan-iletişim araçları arasındaki ilişki vurgulanır. Zaman zaman çevresel sorunların işlendiği soyut çalışmalar dikkat çeker ve Pop Art 1961'de gelişme göstererek figürü ön plana çıkarır. (Turani, 1983:542). Fotoğraf-kolaj etkileşimi açısından bakıldığında, karşılaştığımız gerçek şudur ki; Pop-Art üslubuna sahip olan Hamilton fotoğraf makinesinin bize sunduğu imkanlardan faydalanmayı bilmiştir.

Fotoğraf ile kolaj, pop art sanatının oluşturduğu etkiler ile sürekli birbirinin tamamlayıcısı olmuşlardır. Kolaj elemanı olarak fotoğraf ya da fotoğrafik imgeler, sanatsal gelişmeler ve tüketim çağındaki teknolojik ilerlemeler ile plastik sanatların çağdaş oluşumlarında önemli bir rol almıştır. Yapılan bu çalışmada, temel olarak fotoğraf ve fotoğrafik imgenin, kolaj resmin gelişmesindeki önemi vurgulanmış. Kolaj kurgusunun resim sanatına olan yansımaları ile pop sanat akımı sanatçılarından R. Rauschenberg ve R.Hamilton'nun kolajı resimlerinde nasıl kullandıkları ele alınmıştır.

Ele alınan dönemlerin sanat anlayışında yer alan sanatçılar, teknik olarak fotoğrafı bir plastik öğe olarak kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu bağlamda Kolaj nesnesi olarak fotoğrafın, resim sanatında kullanımına bakıldığında, pop art bağlamında tüketim nesnesi olup, mekanik olarak çoğaltılmasının yanında, realist yaklaşım kavramları olarak ele alındığı da görülmektedir. Pop-art dönemi ve tüketim toplumuna göndermeleri içeren kolaj çalışmaları, pek çok sanat akımının içinde de yer almıştır. Fotoğraf, malzeme olarak resim sanatına gerçekliği taklit etmek yerine, gerçekliği başka bir kavrayış düzeyinde anlamayı sağlayan yeni bir alan hazırlamıştır. Tuvall resmi oluşumunda bir araç olarak yer almış, böylece, bir araç olarak resim sanatı içerisinde birçok ressamın eserinde kendini göstermiştir. Pop art

akımı öncülerinden R.Rauschenberg ve R.Hamilton gibi sanatçılar için fotoğraf, kurguladıkları kolaj çalışmalarıyla, düşüncelerini fotoğraflık göstergeler yoluyla aktarmalarının bir yolu durumundadır. Ama kavramsal boyutta yaklaşacak olursak, fotoğrafın sadece anı yakalamak ve gözle görünen gerçeklikten ibaret olmadığı sonucuna varırız.

Kolaj malzemesi olarak kullanılan, her türlü görsel kültür unsurları toplumsal kimliği oluşturma yollarından biridir. Günümüzde düşünce evrenimizi çepe çevre saran görüntüler, imgeler, bizimle durmadan konuşmakta ve farklı çağrışımlarla bir yargıya varmamıza ön ayak olmaktadır (Karadağ, 2004: 41). Bu anlamda görünenin nasıl yorumladığı, ya da görüntüyü nasıl anlamlandırdığımız, önem taşımaktadır. Tüketim toplumu temelli çalışmalar ile reklam, medya ve teknolojik her gelişmenin toplum üzerinde yarattığı etki, dönemin akımları içerisinde yer alan sanatçılar tarafından farklı alanlar ve yaklaşımlarla sorgulanmaya başlanmıştır. Robert Rauschenberg'in, "İsimsiz", ve Richard Hamilton'nun, "Bugünün Evlerini, Bu Denli Çekici Kılan Nedir ?" isimli kolajlarında kadın-erkek bedeni tekrarı ve birbirini tamamlayan nesnelere kullanmışlardır. Belki de tüketim toplumunu egemen kılan teknolojik olgulardan üretilen imgeleri sorgulayarak, bizleri çeşitli kavramlar üzerine düşündürmeye çalışan sanatçılar reklam dünyasında yer alan dikkat çekici temsili biçimleri irdelemişlerdir. Benzer formları, nesnelere ele alıp tekrar tekrar kopyalayarak nesnelere gücü sanatçıların eserine konu olmuştur.

Sonuç olarak baktığımız zamanda ise, fotoğraf ve kolaj etkileşiminde popüler kültür ve dönemin imgelerinin estetik malzeme olarak kullanılması, resim sanatındaki farklı yöneliş ve arayışları olumlu yönde desteklemiştir. Resim sanatının kolaj kurgu ve uygulama aşamasında sanatçının sahip olduğu üslup özelliği teknolojik unsurlarla şekillenmiştir. Eserde yalnızca içerik değil biçim açısından da görsel kalite ön plana çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- ANTMEN, Ahu, 20. Yüzyıl Sanatında Akımlar, 3. Basım, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2010
AKALIN, Tolga, Fotoğraf, Hangar Kitap, Birinci basım, Öncü Basımevi, Ankara,2013
BAYKAM, Bedri, Maymunların Resim Yapma Hakkı, İstanbul: Literatür Yayınları, 1994
BAUDRİLLARD Jean."Tüketim Toplumu Söylenceleri/Yapıları", İstanbul: Ayrıntı Yayınevi, 2013
BEKSAÇ, Engin. Avrupa Sanatına Giriş. İstanbul: Engin Yayıncılık, 2000

- DEMİR, Sultan Burcu, Buluntu Nesnede İşlevsel Kodların Değişimi Ve Yorumlanması, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Heykel Anasanat DalıYüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu Ankara, 2012
- EKER, Metin ve Hasip ASLAN, “Görsel Kültür ve Medya Okuryazarlığı”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 187, 2010
- GERMANER, Semra, 1960 Sonrasında Sanat (İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1997
- GRAUNDBERG, Andy, “Modernist Akım Sürecinde Fotoğraf ve Sanat”,(çev. Kemal Atakay), Sanat Dünyamız, Sayı: 84, 2002
- GOMBRICH, E.H. “Sanatın Öyküsü” (Çev. Bedrettin Cömert), İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1976
- KARA, Ç., “Fantastik Çocuk Kitaplarında Uzamın imgesel İşlevi ve Şiddet”, Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Bilim ve Sanat Dergisi, Sayı: 7, Ankara 2007
- KARADAĞ, Çerkes.” Görme Kültürü”, Ankara: Doruk Yayınları, 2004
- KAPTI, Hatice. “Atık Nesnelerin Sanatta Yansımaları”, Yüksek Lisan Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Bölümü, Mersin, 2005
- MALCOM, Bernard.”Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür “Çev: Güliz Korkmaz) Ankara: Ütopya Yayınevi, 1998
- MITCHEL, W. J. T., “Showing Seeing: A Critique Of Visual Culture”, Journal of Visual Culture, 1(165), 2002
- ÖGEL, Semra. “Çevresel Sanat”, İstanbul: İ.T.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1977
- PARSA, Alev Fatoş, “Görselleri Okuma Değerlendirme ve Yaratma Süreci”, Fotoğrafya Dergisi, Sayı 20, Şubat 2011
- SCHWİTTERS,Kurt ,Enstalasyon sanatının ilk örneklerini yapan Alman sanatçı. Merz akımının kurucusu. Atık malzemelerden kolajlar yapmıştır.51 Hakkı Engin Giderer, Resmin Sonu, Ütopya Yayınları, Ankara 2003
- TUNÇ, Arif Ziya, “Tüketici toplumun Sanatı Pop-Art ve Kaynakları Açısından Kitle İletişim Araçları”, KKEF Dergisi, Sayı: 8, 2003
- TURANİ, Adnan. Dünya Sanat Tarihi. Türkiye İş Bankası Yayınları,1983

UYSAL, Arzu, “Medyanın Ürettiği İmgelerle Önemini Yitiren Olgular ve Bunların Sanat Yapıtında Sorgulanma Süreci”, 22 mubat 2012 tarihinde [http:// www.uak.gov.tr](http://www.uak.gov.tr) adresinden elde edilmiştir, 2011

WALDMAN, Diane. “Collage, Assemblage, Found Object”, New York: Harry N. Abrahams, Inc. Publishers, 1992

Resim 1: P.Picasso, “Bambu Sandalyeli Natürmort”, 1912
<http://zhrblc.wordpress.com/2013/05/09/yeni-bir-bicimkubizm/> (Erişim Tarihi:20.11.2014)

Resim 2: George Braque, “Klarnet Natürmortu”,
<http://zhrblc.wordpress.com/2013/05/09/yeni-bir-bicimkubizm/> (Erişim Tarihi:20.11.2014)

Resim 3: Robert Rauschenberg, “ İsimsiz”, Kolaj, 39.3X52.7 cm, 1955,
<http://pixgood.com/robert-rauschenberg-collage.html>, (Erişim Tarihi:20.11.2014)

Resim 4: Kurt Schwitters, Karnaval, 1921

Resim 5: Richard Hamilton, Bugünün Evlerini, Bu Denli Çekici Kılan Nedir, Kâğıt Üzerine Kolaj, 26,5x25 cm, 1956, <http://www.artfund.org/what-to-see/exhibitions/2014/02/13/richard-hamilton>, (Erişim Tarihi:20.11.2014)